

Binnenmilieu in scholen -
integraal ontwerpen

Chrit Cox

Nelissen ingenieursbureau

curriculum vitae Nelissen ingenieursbureau

kantoor

Stadshuis te Nieuwegein

Corpac Huis Tilburg

stadhuis Weert

Rabobank te Venlo

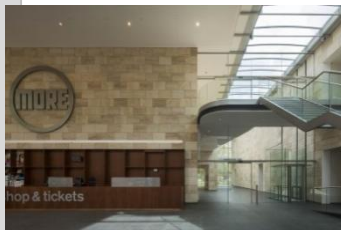
cultuur

Natlab 2.0, te Eindhoven

theater de Bussel en bibliotheek
Theek 5 te Oosterhout

Melchers Museum te Gorssel

van Abbemuseum te Eindhoven

onderwijs

Dr. Mollercollege en de
Walewyc te Waalwijk

Talita Koemisschool te Nijmegen

STC Waalhaven Rotterdam

brede School Houthavens te
Amsterdam

zorg

de Berkenheuvel te Geldrop

zorgcomplex Ameide Open
Vensters
bron: EGM architecten

zorghotel Udens Duyn

Nicolaas Klooster Mariaheide

lager en middelbaar onderwijs

Christiaan Huygenscollege te Eindhoven
1^e energieneutrale school van Nederland

Stedelijk College te Eindhoven

Dr. Mollercollege en de Walewyc
te Waalwijk

Het Factorium (dans- en
muziekschool te Tilburg

het OdyZee in Goes
1^e passieve school Nederland

Renovatie Pleincollege te
Eindhoven

Talita Koemishoel te Nijmegen

ROC Mondriaan te Leidschenveen

Kellebeek College te Roosendaal

MFA het Kruispunt te Tilburg

STC Waalhaven te
Rotterdam

Nieuw Welgelegen te Utrecht

Da Vinci College te Roosendaal

Renovatie de Rooi Pannen
te Eindhoven

brede School Houthavens te
Amsterdam

brede school
te IJburg

curriculum vitae Nelissen ingenieursbureau

basisonderwijs

het OdyZee in Goes
1^e passieve school Nederland

MFA het Kruispunt te Tilburg

Talita Koemisschool te Nijmegen

brede School Houthavens te Amsterdamj

brede school te IJburg
bron: Jeanne Dekkers architectuur

brede school Rheden

IKC Zeeburgereiland

BMW Aldenhof Hoensbroek

middelbaar en (beroeps)onderwijs

ROC Mondriaan Leidschenveen

Christiaan Huygenscollege te Eindhoven
(eerste energieneutrale school)

Da Vinci College te Roosendaal

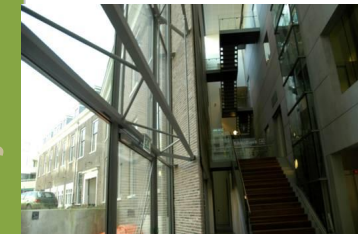

Nieuw Welgelegen te Utrecht

hoger onderwijs

Incubatorgebouw Universiteit te Maastricht

Bibliotheek Bijzondere Collecties, UvA

Life Science Incubator, Universiteit te Utrecht

Metaforum TU te Eindhoven

Nelissen ingenieursbureau

ervaren of jonge
hoogopgeleiden

- volledige integratie installatietechniek, bouwfysica & akoestiek, brand en duurzaamheid

- installatietechniek (Werktuigbouw en Elektrotechniek)
- (stede-)bouwfysica, (ruimte-) akoestiek, brandveiligheid, windhinder
- duurzaamheid

man/vrouw
verhouding 60/40

- adviseurs met bouwkundige achtergrond, kennis van bouwfysica en gevoel voor gebouw en esthetica

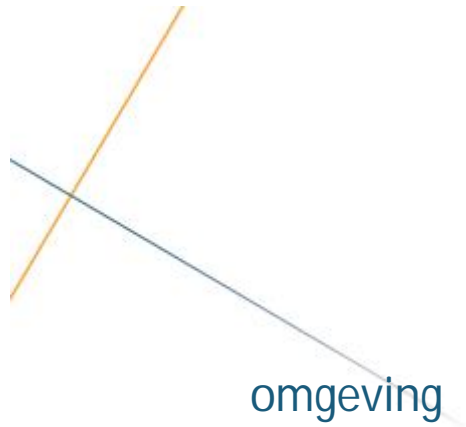

junior/senior
verhouding 60/40

- bewust maken van (eerdere) keuzes door onderzoek, maatwerk, advies en ervaring
- *70 mensen met fijnzinnig gevoel voor gebouwen en geen blinde technici*

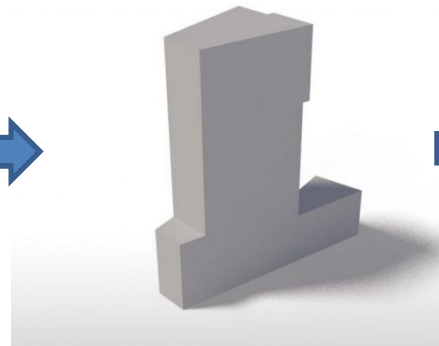
optimaal (totaal) resultaat

ontwerpaanpak

geïntegreerd en gebruikmakend van de omgeving zonder deze uit te putten. Invloeden vanuit omgeving op perceel

gebouw

gebouw dat energievraag beperkt en groene uitstraling combineert in het duurzame concept

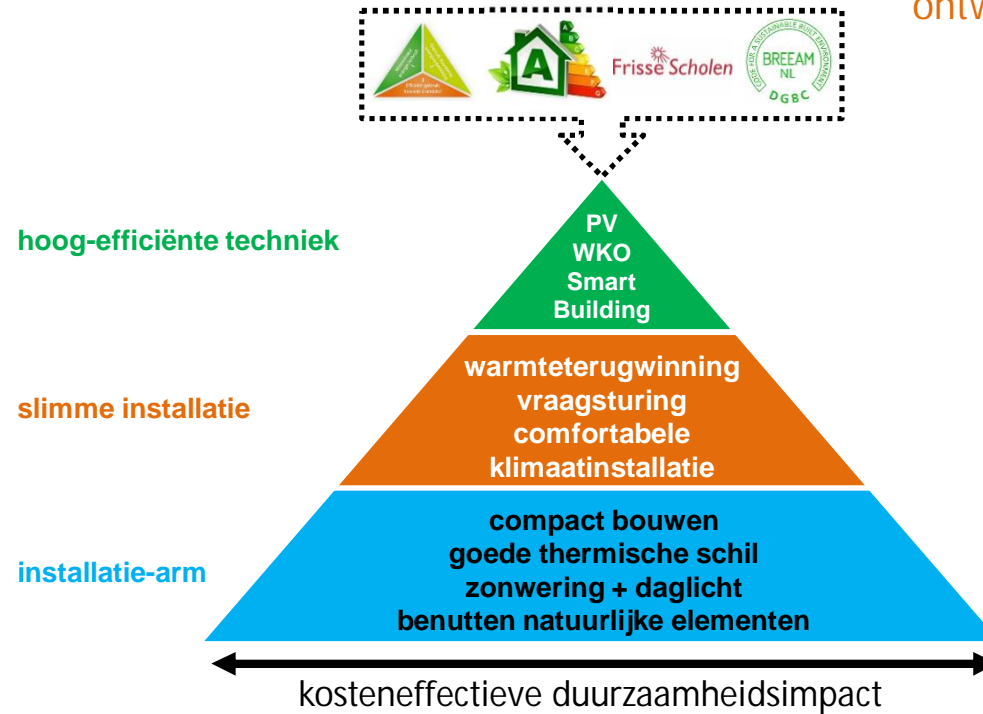
leer-/werkplek

comfortabele gezonde leer-/werkplek afgestemd op gebruik en individueel regelbaar

integraliteit van het ontwerpproces

energieneutraal
ontwerpen

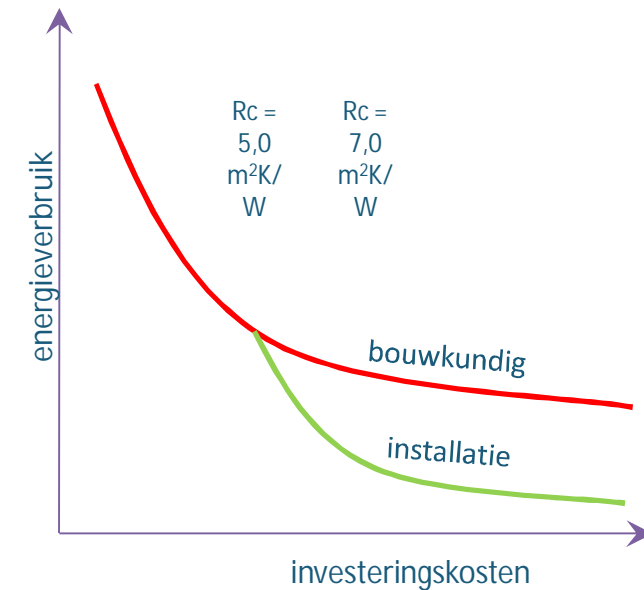
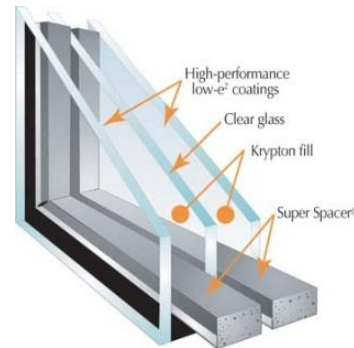

Start met bouwfysisch goed gebouw, bewaar dure techniek voor het laatst

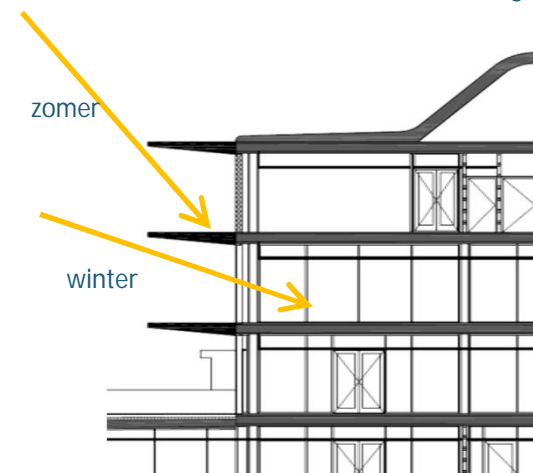
visie op de opgave - gebouw

stap 1: een bouwfysisch goed gebouw

- goede isolatie waarde
- gebruik maken van daglicht

- gebruik maken van de oriëntatie, toepassen van zonwering
- gebruik maken van gebouwmassa en nachtventilatie
- goede akoestiek

bouwfysisch niet alleen toetsen maar integraal adviseren

ontwerpaanpak - gebouw

stap 2: installaties daar waar nodig, die energievraag beperken

- ventilatie CO₂ regeling op 950 ppm en warmte terugwinning
- gebruik maken van daglicht met kunstlicht als toevoeging

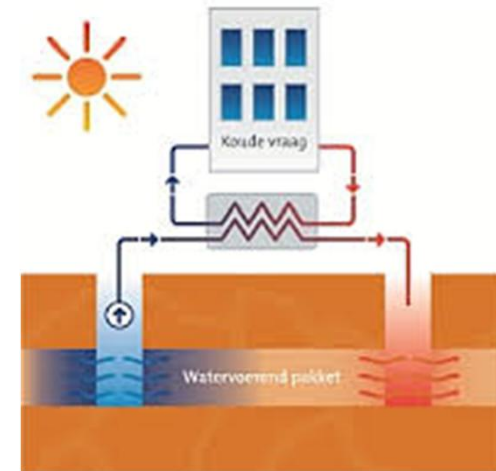
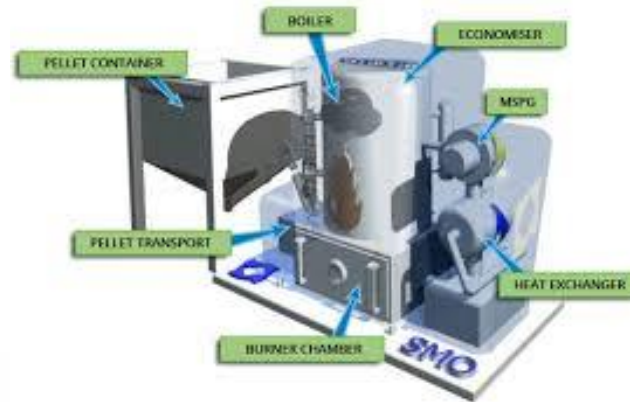
- Laag Temperatuur Verwarming /Hoog Temperatuur Koeling
- (LED) verlichting schakelen op aanwezigheid
- bereikbare en goed te onderhouden installaties
- een goed gebouwbeheersysteem met energiemodule

ontwerpaanpak - gebouw

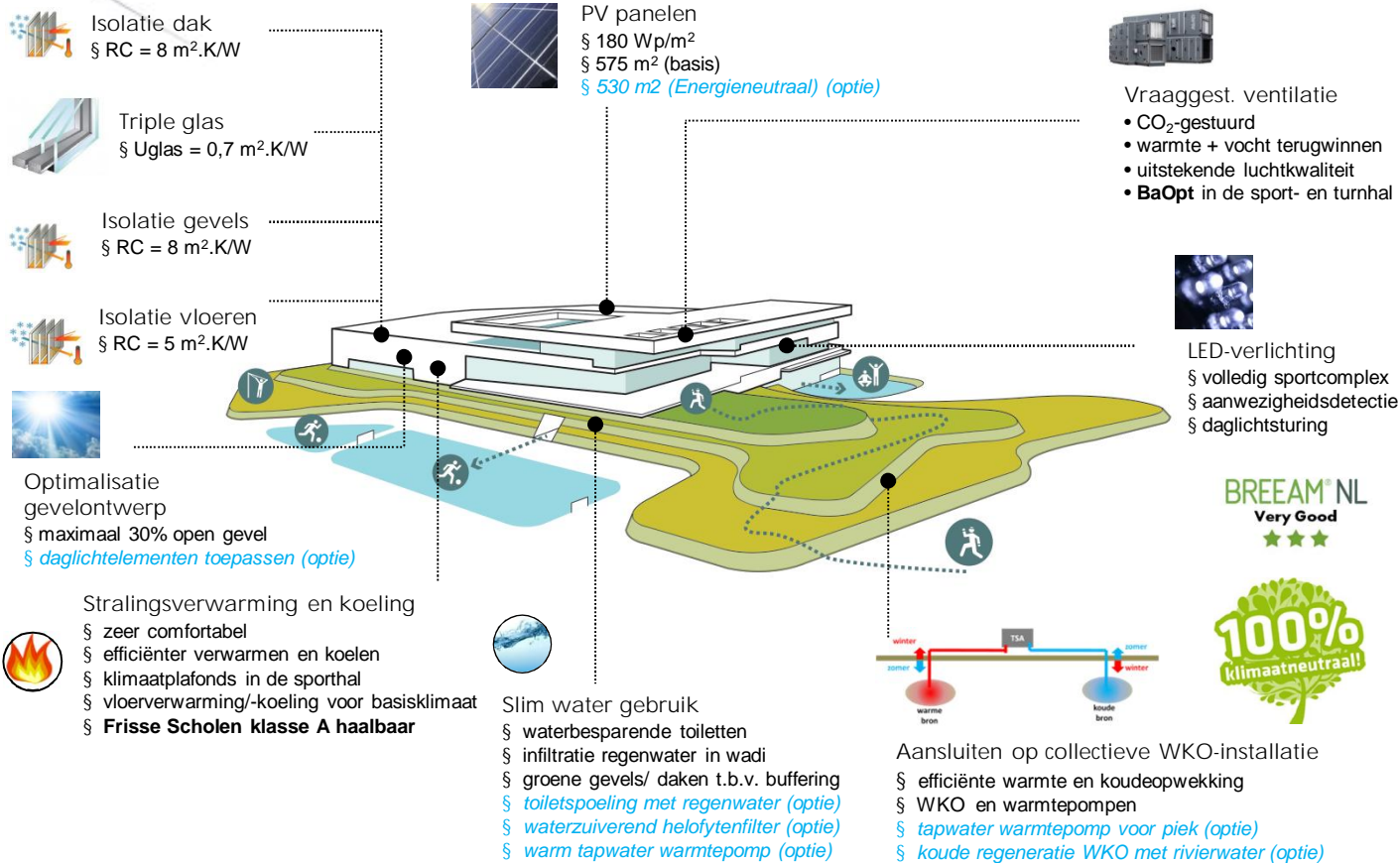
Stap 3: duurzame opwekking

- WKO-WP
- Wijkverwarming
- Micro WKK
- PV panelen

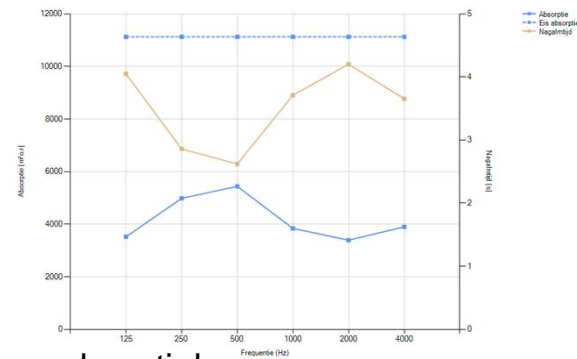
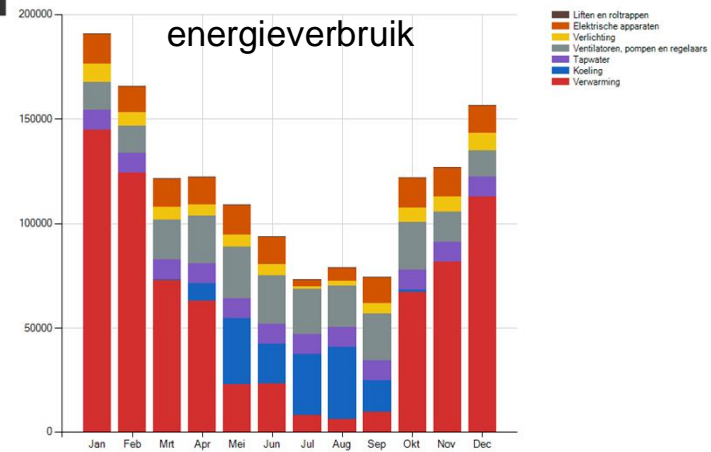
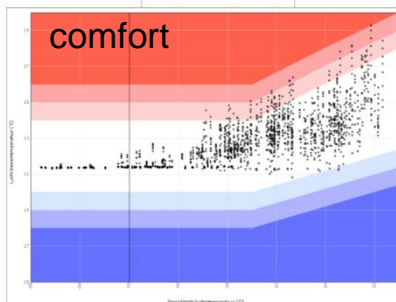
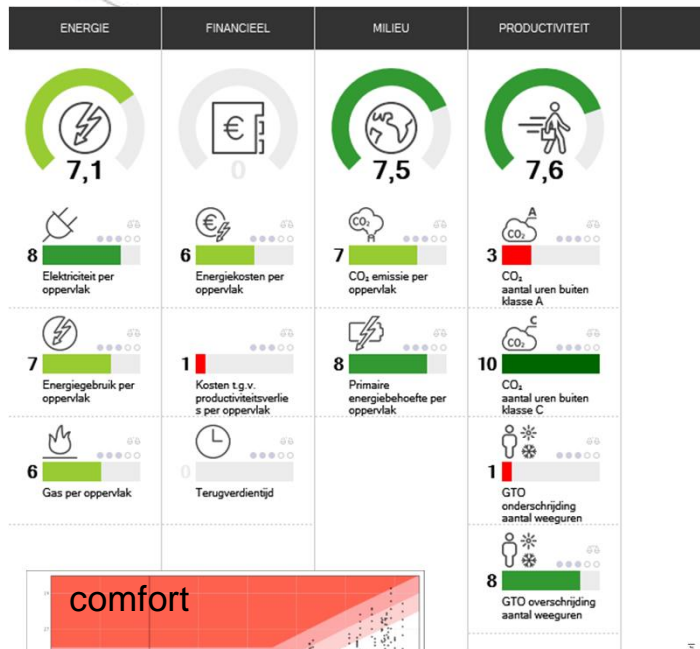

Op basis van een TCO berekening inzichtelijk maken wat de 'beste' investering voor de gebruiker is.

Duurzaamheid

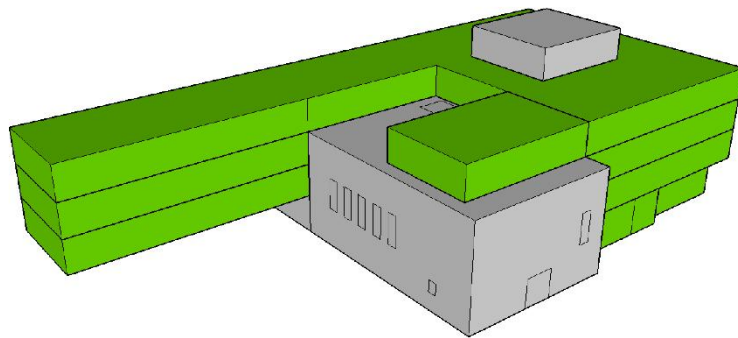
beoordeling varianten

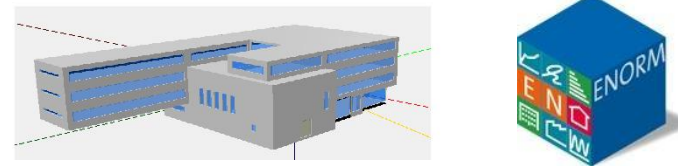
voorbeeld TCO-studie

exploitatiegericht
ontwerpen

architectonisch 3D model

Dynamische Energie Simulatie + EPC

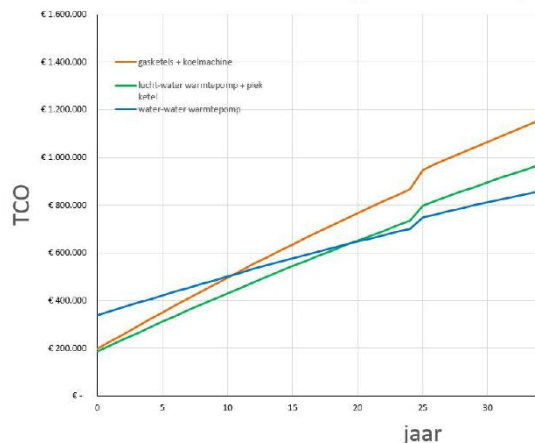

energiebehoefte
vermogens

TCO model alternatieven

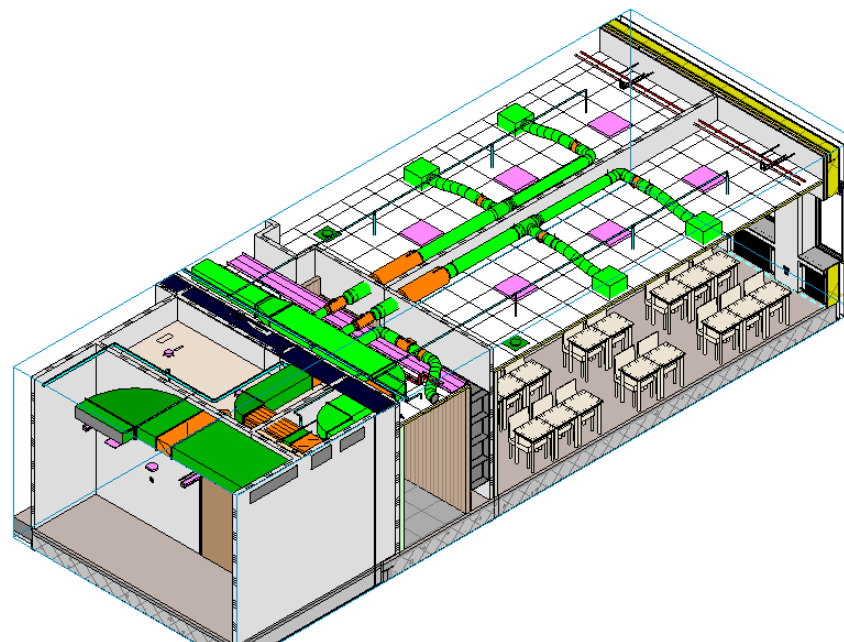
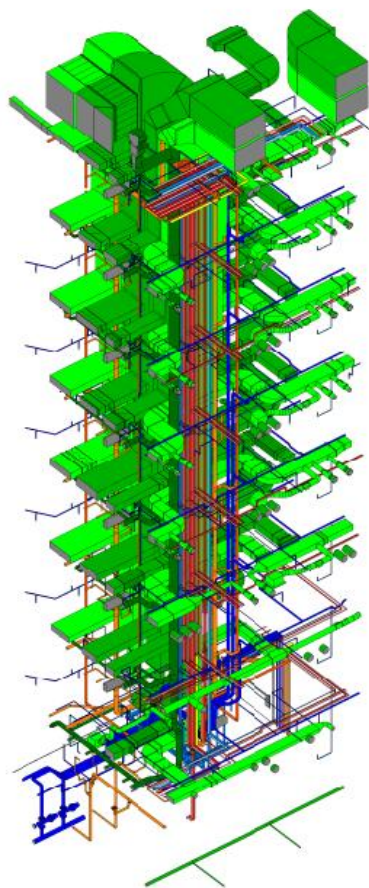
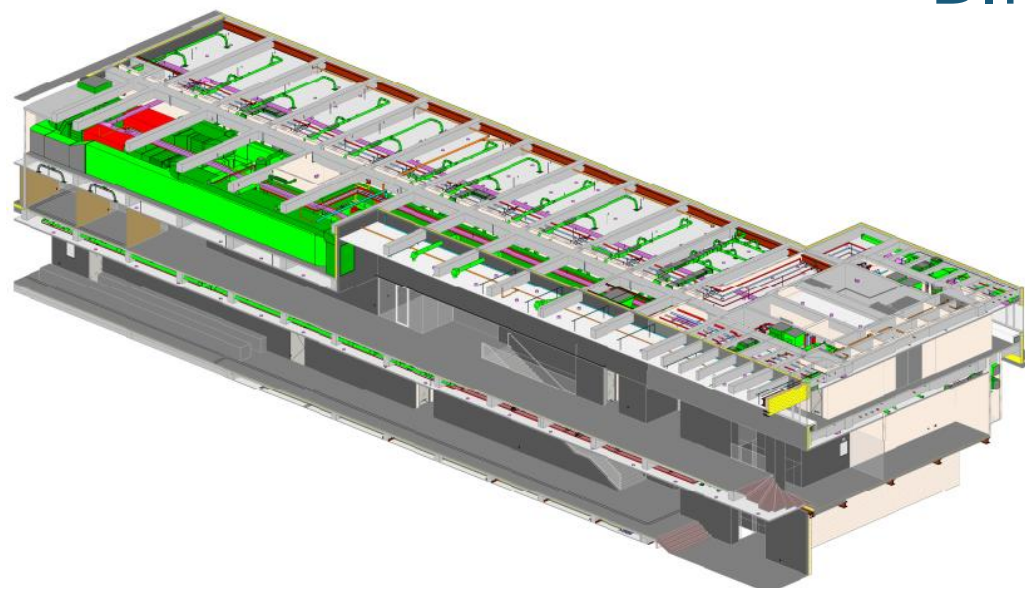
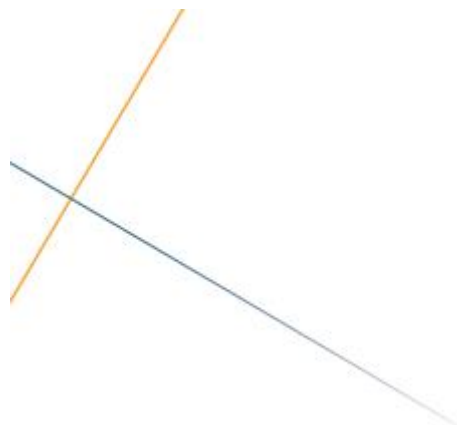
levensduurperiode	30,0 jaar			
onderdeel	gasketels + koelmachine	lucht-water warmtepomp + piek ketel	WKO + water-water warmtepomp	
ALGEMEEN				
verwarming	LT-systeem (45-35)	LT-systeem (45-35)	LT-systeem (45-35)	
koeling	HT-systeem (17-19)	HT-systeem (17-19)	HT-systeem (17-19)	
warm tapwater	gas	gas	gas	niet in TCO meegenomen
INVESTERINGEN				
installatie kosten	€ 165.000	€ 160.000	€ 320.000	
kosten installatie / m ²	€ 35	€ 34	€ 67	op basis van: 4775 m ² BVO
energielasten / jaar	€ 29.203	€ 23.451	€ 13.037	circa voor eerste jaar
onderhoudslast / jaar	€ 2.500	€ 2.500	€ 4.500	circa voor eerste jaar
EXPLOITATIELASTEN				
TCO installatie	€ 1.065.877	€ 895.475	€ 811.467	over levensperiode
exploitatiekosten / jaar	€ 35.529	€ 29.849	€ 27.049	incl. herinvesteringen

TCO - energievoorziening

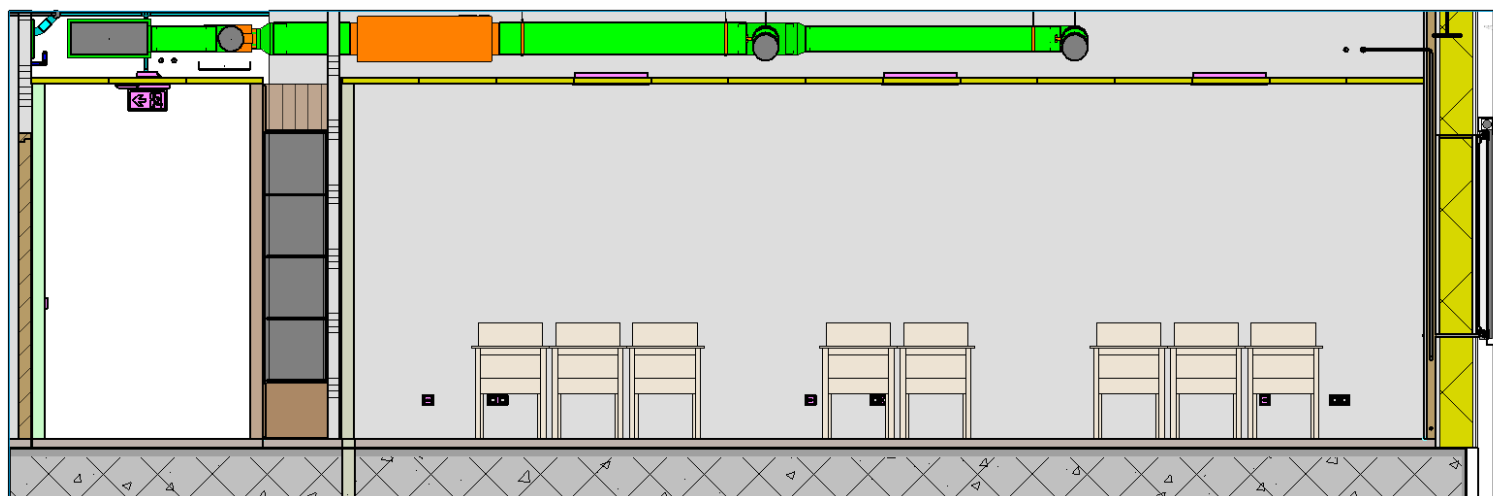
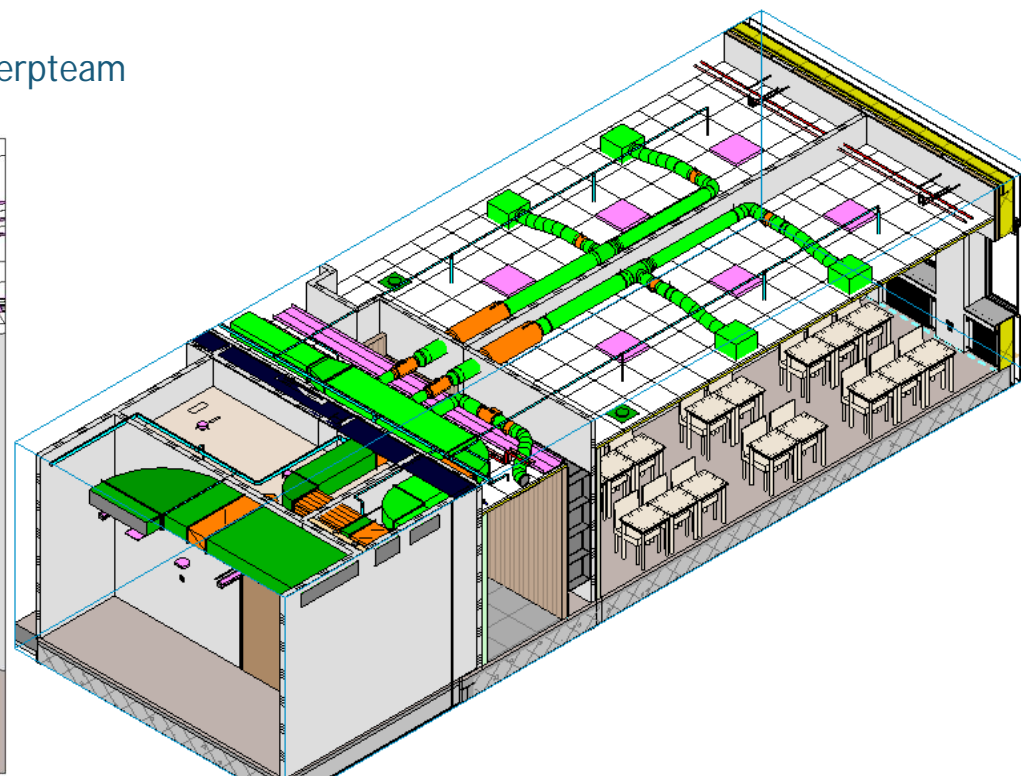

principekeuze

BIM

van schets naar LOD 400 –
techniek ten behoeve van afstemming ontwerpteam

ontwerp - werk / leeromgeving

goede geluidwering

goede (ruimte)akoestiek

binnenklimaat

behaaglijkheid

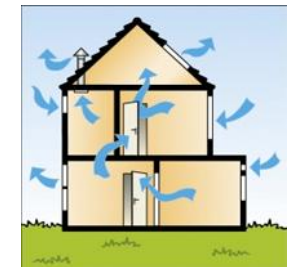
duurzaamheid
goede energieprestatie

goede ICT

goede ventilatie
zomer en winter

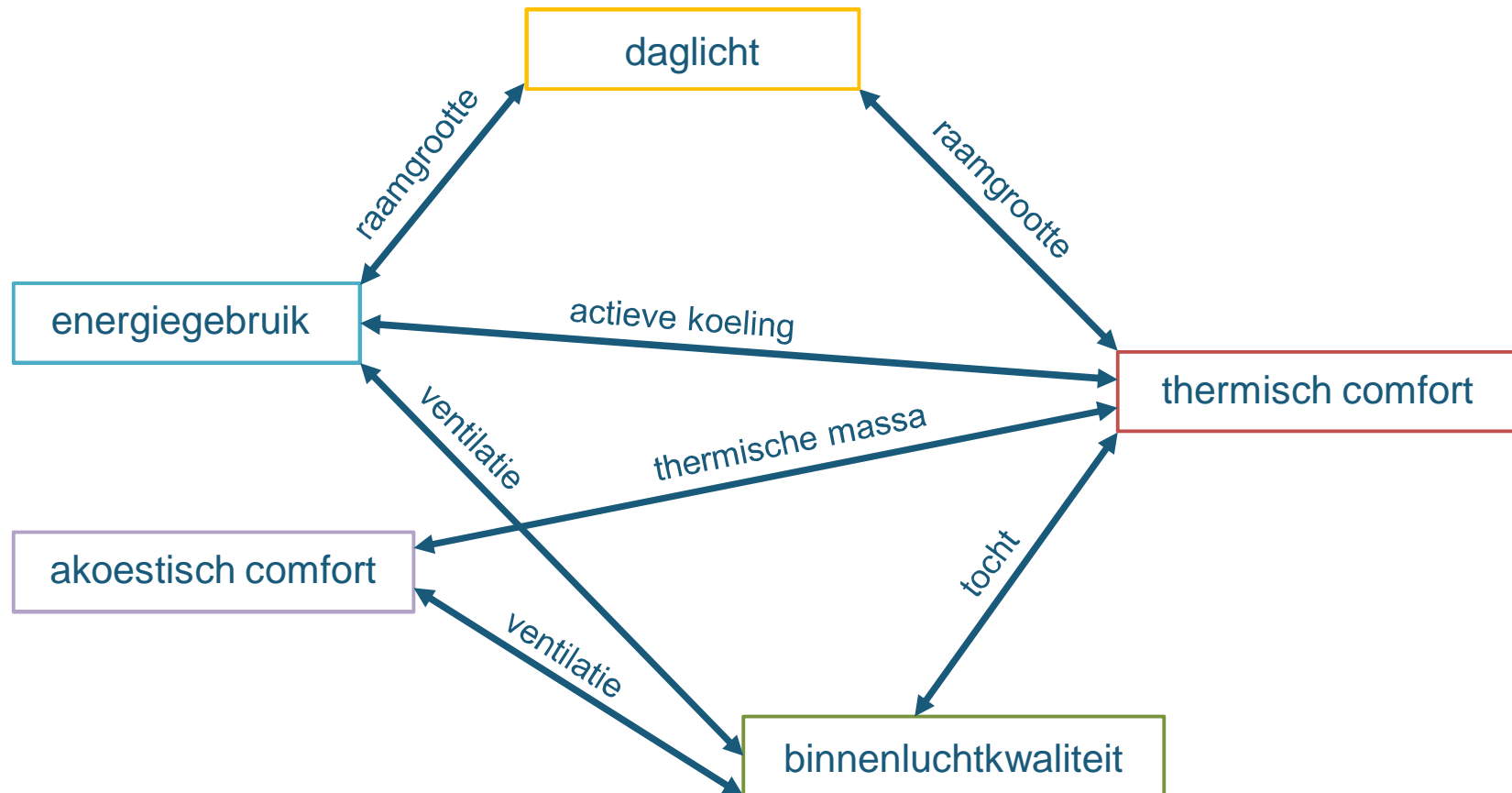

goed daglicht
en aanvullende kunstlicht

geen hinderlijk
installatiegeluid

Frise Scholen – conflicterende keuzes

De eisen uit het PvE Frise Scholen leiden vaak tot conflicterende keuzes

praktijkvoorbeeld Brede School Houthaven

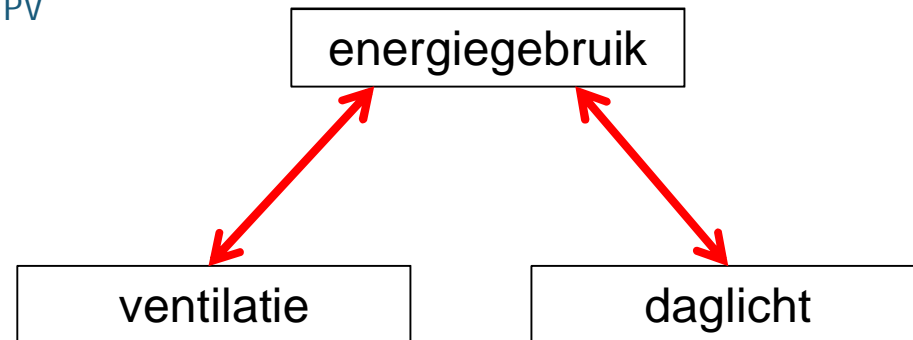

- 6.500 m² bvo,;
- twee basisscholen, kinderdagverblijf, gymzaal, wijkcentrum en bedrijfsruimte
- opdrachtgever: klasse A Programma van Eisen Frisse Scholen 2010.
- gemeente Amsterdam : klimaatneutraal
- architect: Marlies Rohmer

praktijkvoorbeeld Brede School Houthaven

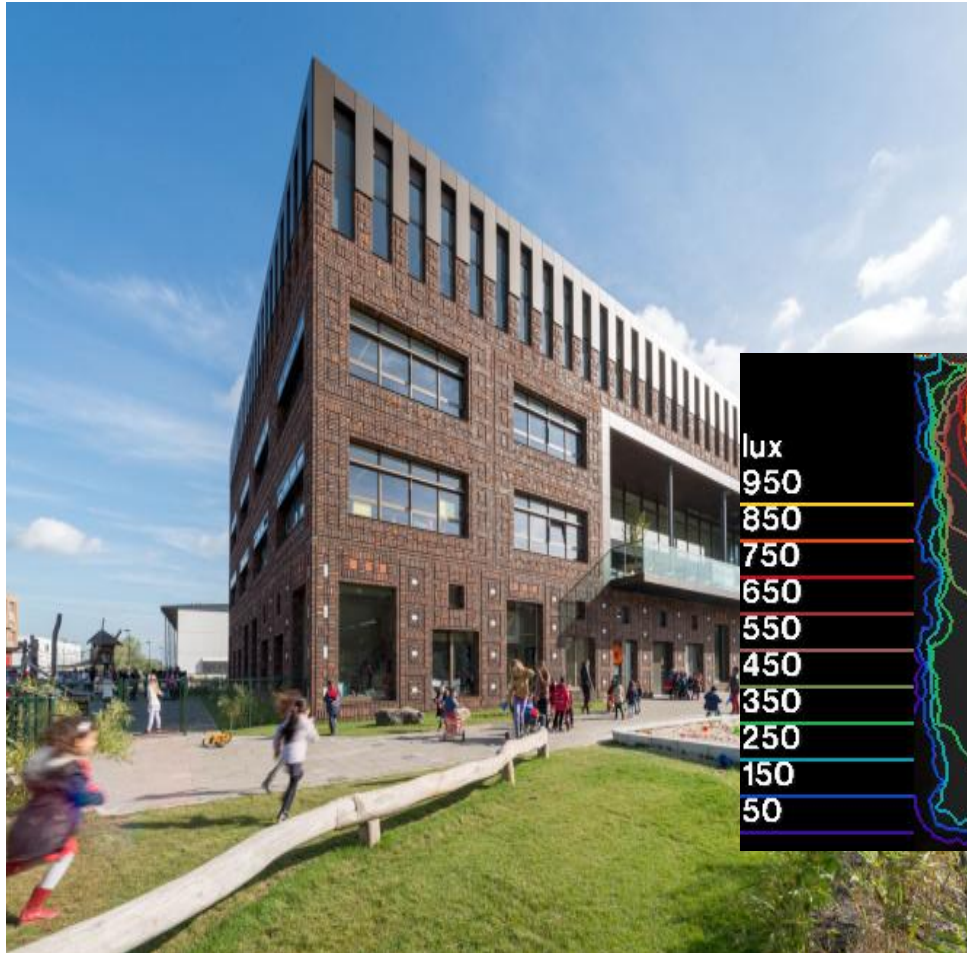

- stadsverwarming en -koeling
- gebalanceerde mechanisch ventilatiesysteem met warmteterugwinning, vraaggestuurd
- 750 m² PV

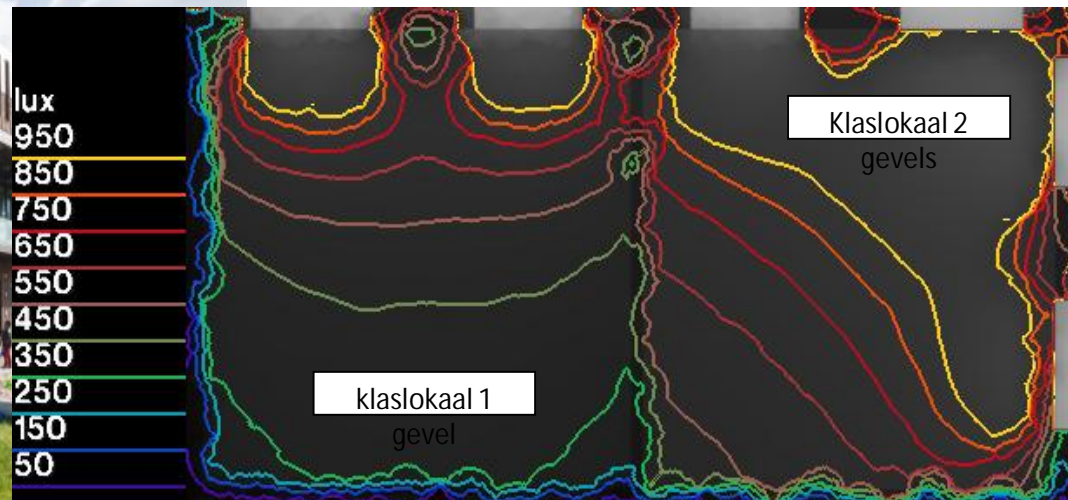

eis energie klasse A PvE Frisse Scholen » BB 2015 !

praktijkvoorbeeld Brede School Houthaven

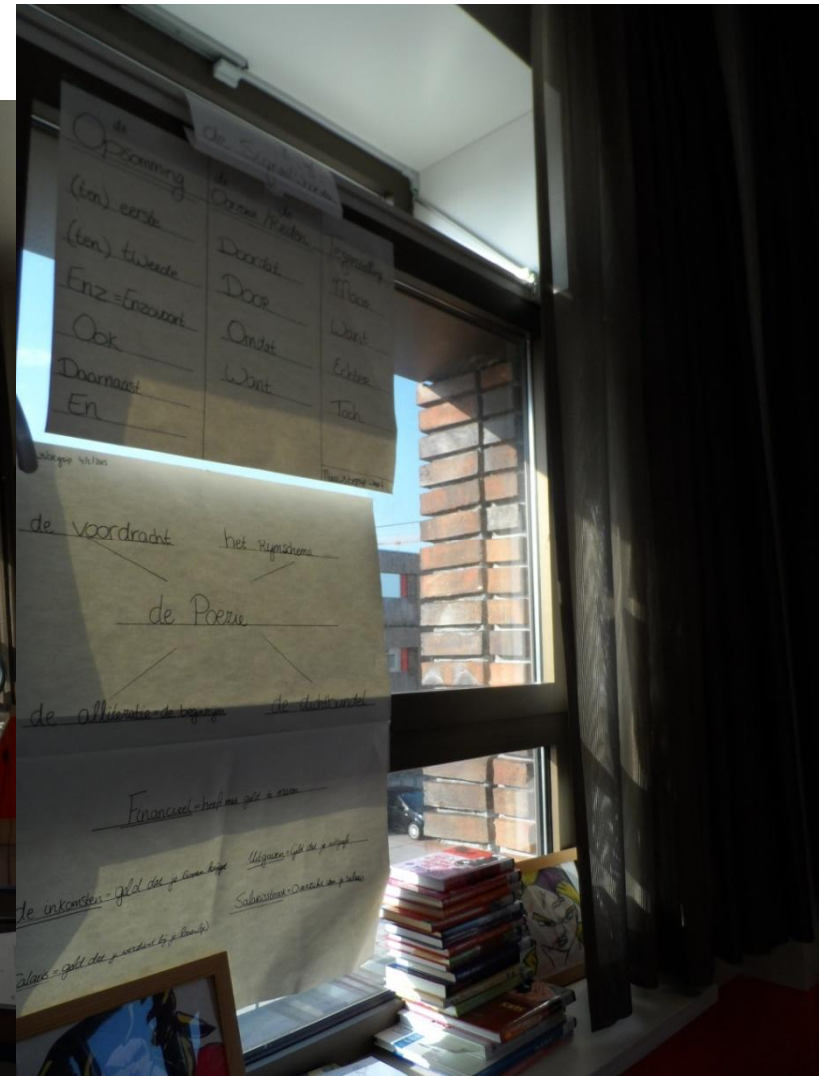

- Radiance-berekening:
daglichtfactor 8%: ramen in 2 gevels
à geen realistische eis
- bovenste deel ramen: geen zonwering: nadelig voor temperatuuroverschrijding, zicht op bord

praktijkvoorbeeld Brede School Houthaven

- en de praktijk ...

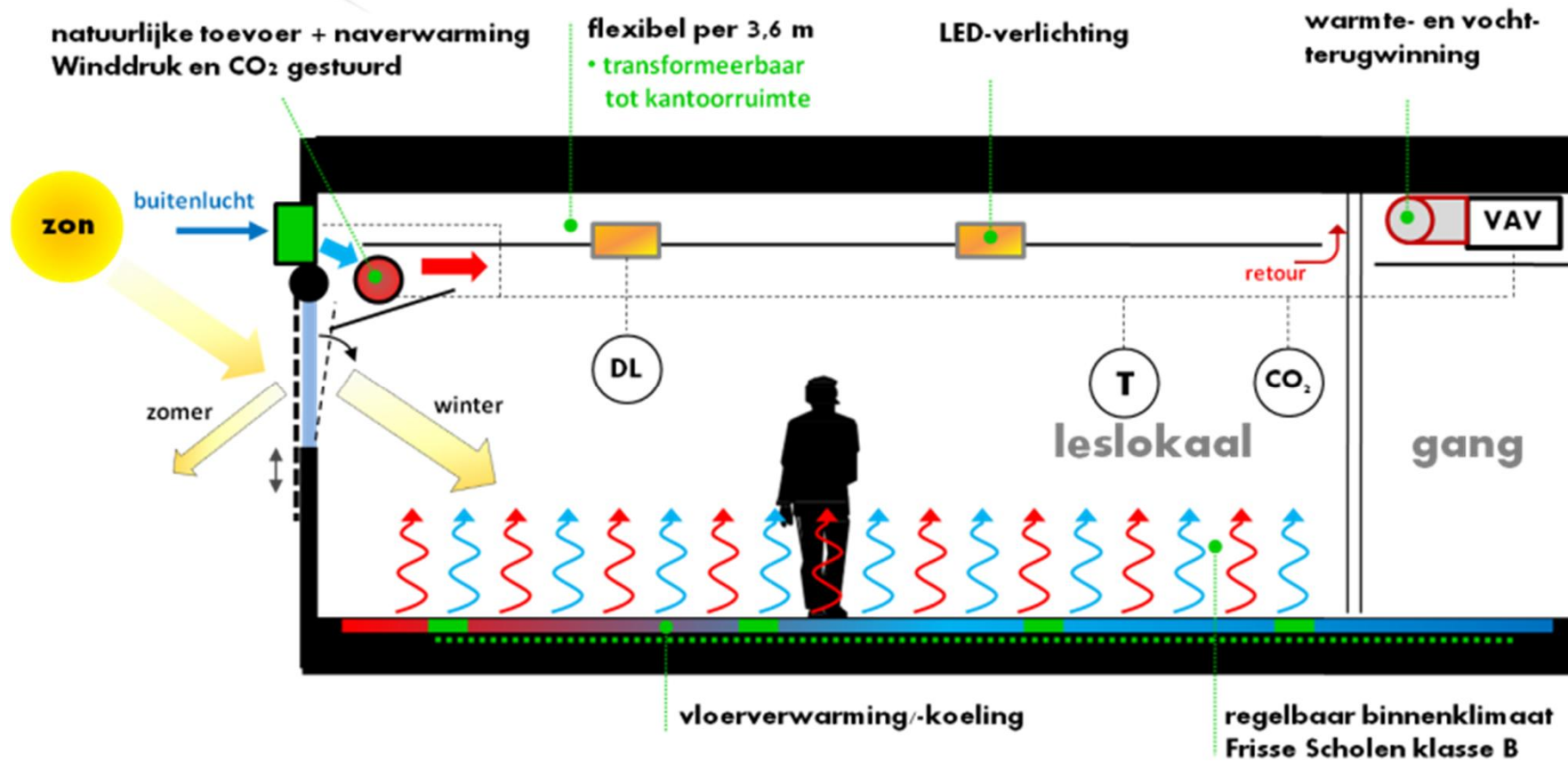

Merlet College Cuijk

- opdrachtgever: Ons Middelbaar Onderwijs (OMO)
- architect: Ector Hoogstad Architecten
- onderwijs, 9.800 m²
- innovatief: Maaswater verwarming / koeling, duurzaam door CO₂ gestuurde natuurlijke ventilatie, warmte terugwinning, daglichtschakeling, LED verlichting
- Frisse Scholen klasse B

installatieprincipe Merlet college

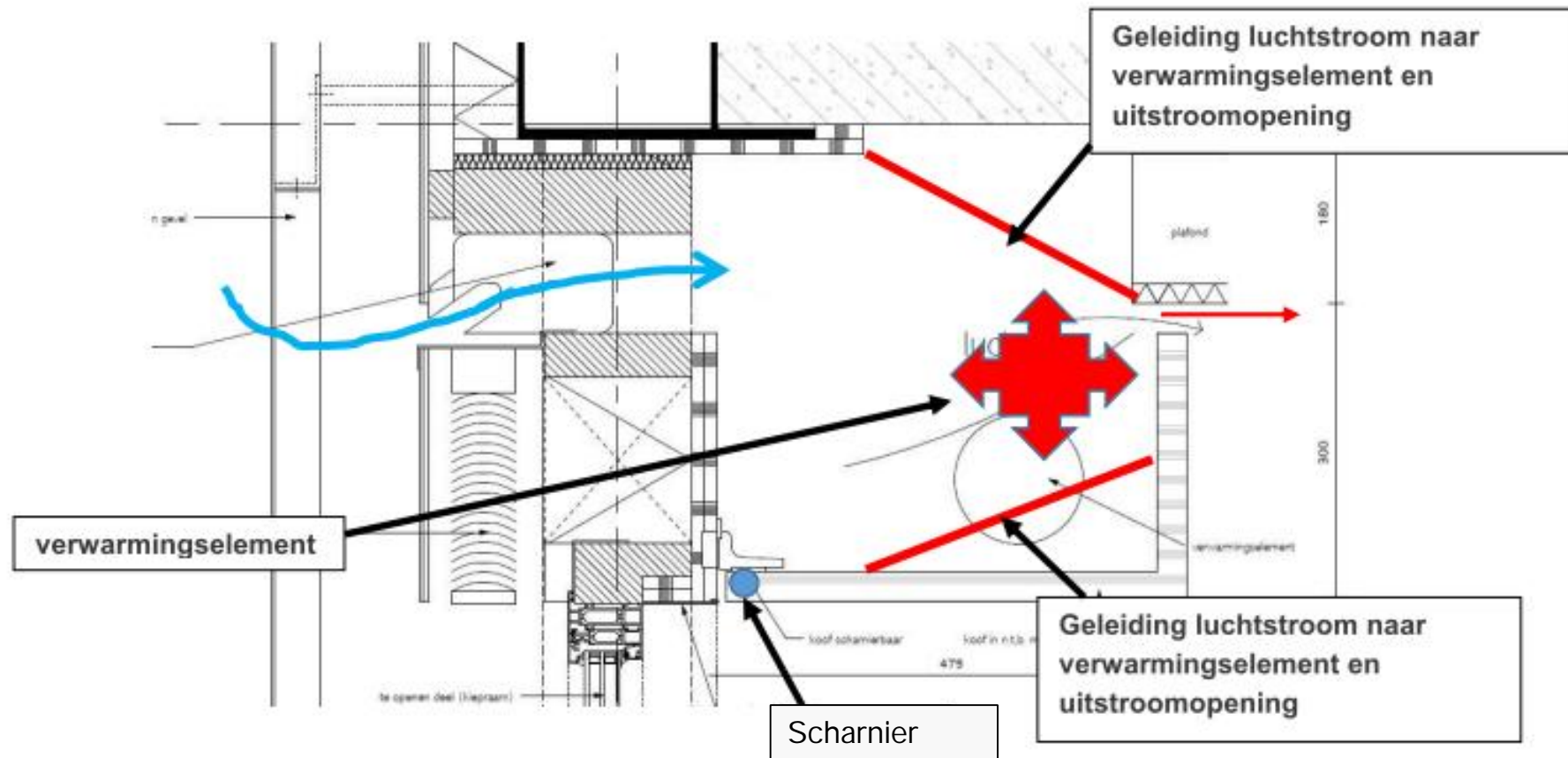

praktijkvoorbeeld Merlet college

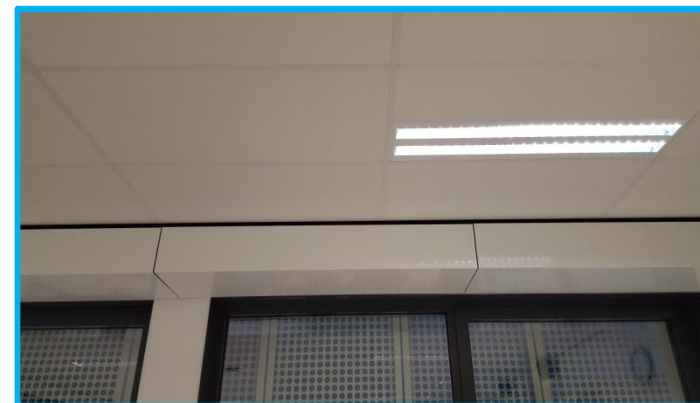
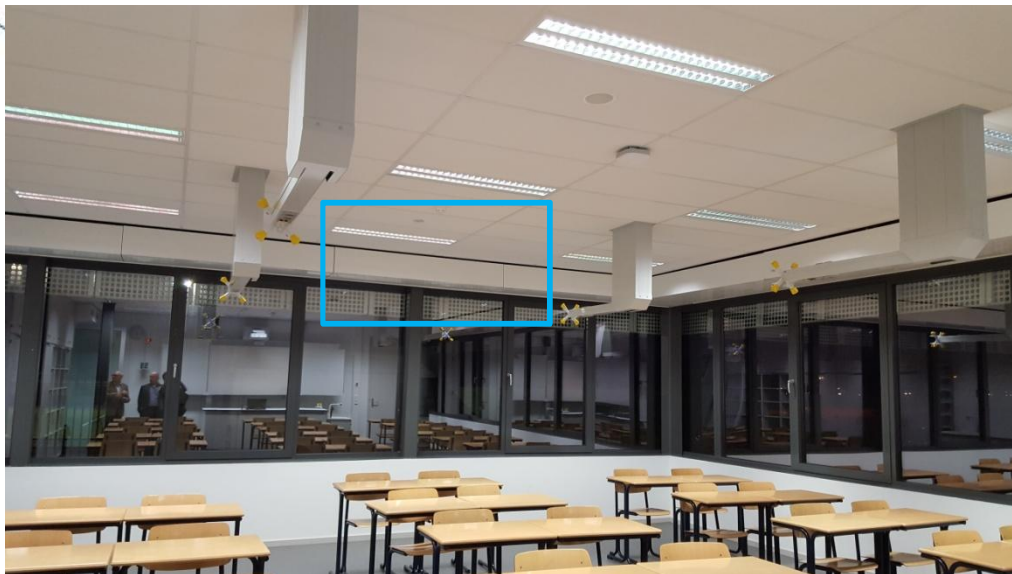
- klimaat Frisse Scholen klasse B?

optie	voldoet aan de eisen
1a - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, geen ventilatie door te openen ramen, geen nachtventilatie	nee
2a - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, geen ventilatie door te openen ramen, geen nachtventilatie; hoge interne warmtelast	nee
1b - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, overdag ventilatie door te openen ramen (1440 m3/uur)	nee
2b - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, overdag ventilatie door te openen ramen (1440 m3/uur); hoge interne warmtelast	nee
1c - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, nachtventilatie (1380 m3/uur)	ja
2c - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, nachtventilatie (1380 m3/uur); hoge interne warmtelast	nee
1d - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, geen ventilatie door te openen ramen, geen nachtventilatie, vloerkoeling	nee
2d - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, geen ventilatie door te openen ramen, geen nachtventilatie, vloerkoeling; hoge interne warmtelast	nee
1e - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, overdag ventilatie door te openen ramen (1440 m3/uur); nachtventilatie (1380 m3/uur)	ja
2e - natuurlijke toevoer, mechanische afzuiging, vloerverwarming, overdag ventilatie door te openen ramen (1440 m3/uur); nachtventilatie (1380 m3/uur) ; hoge interne warmtelast	ja

natuurlijke toevoerroosters

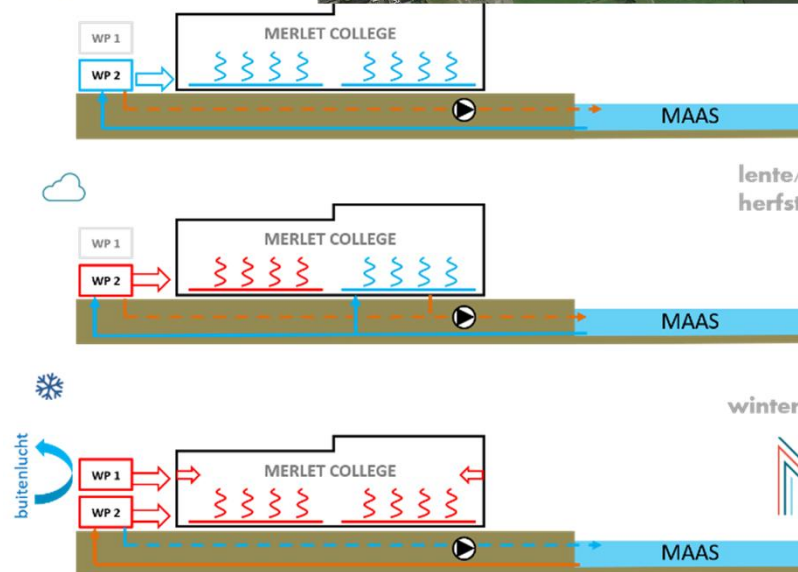
klaslokaal

situatie

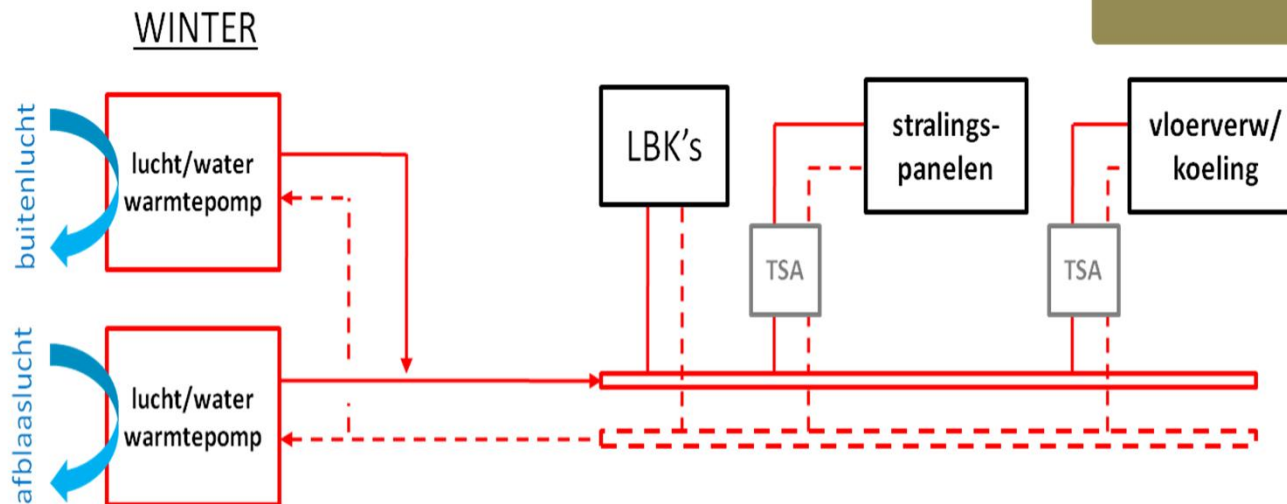
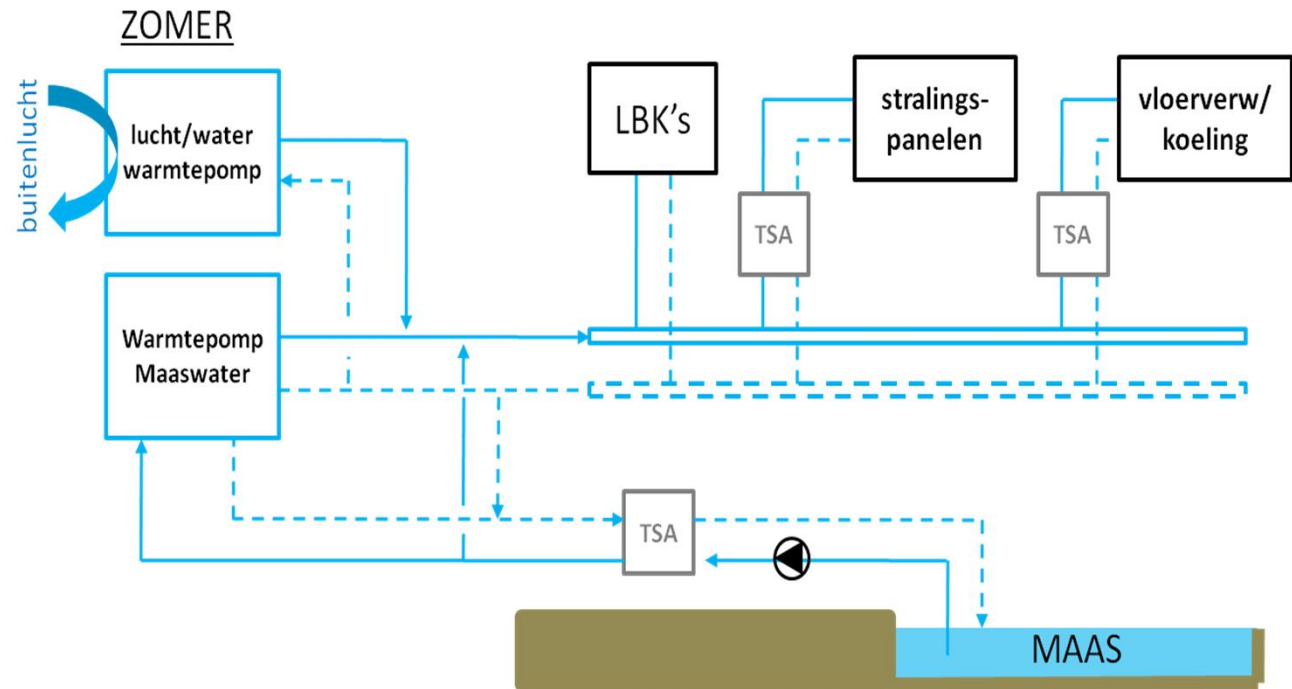
Merlet college Cuijk

Vernufteling
2018

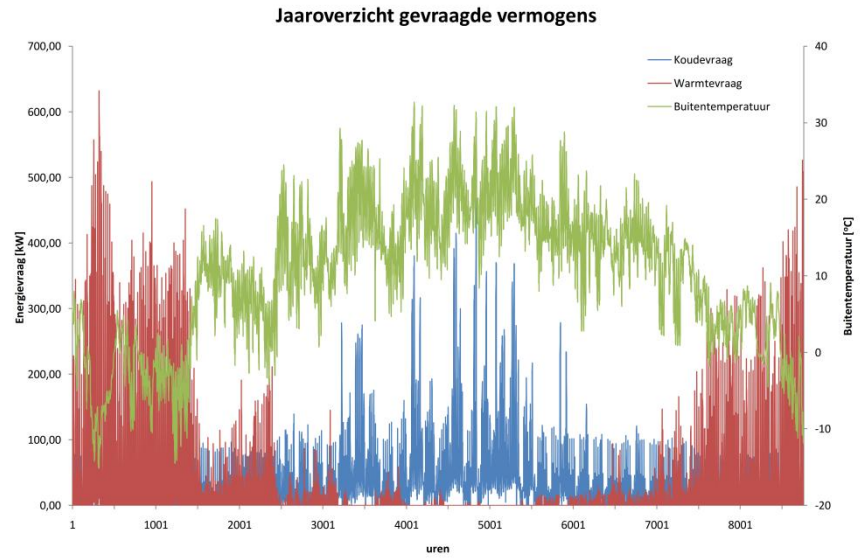
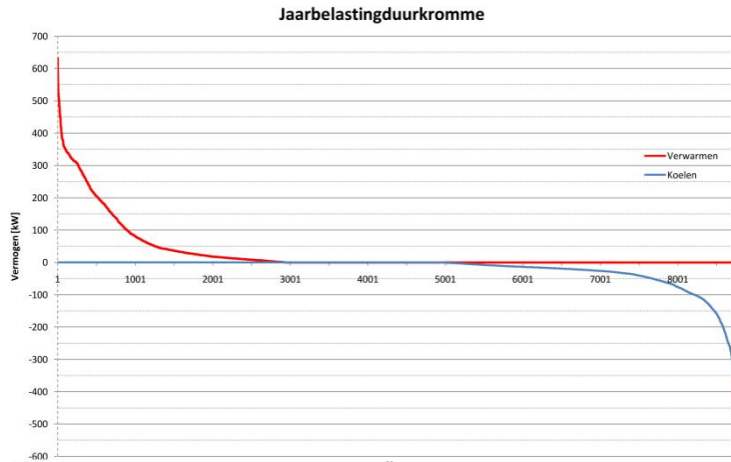
Winnaar van de Vernufteling 2018 met Maaswatersysteem
verwarming en koeling

Maaswater systeem

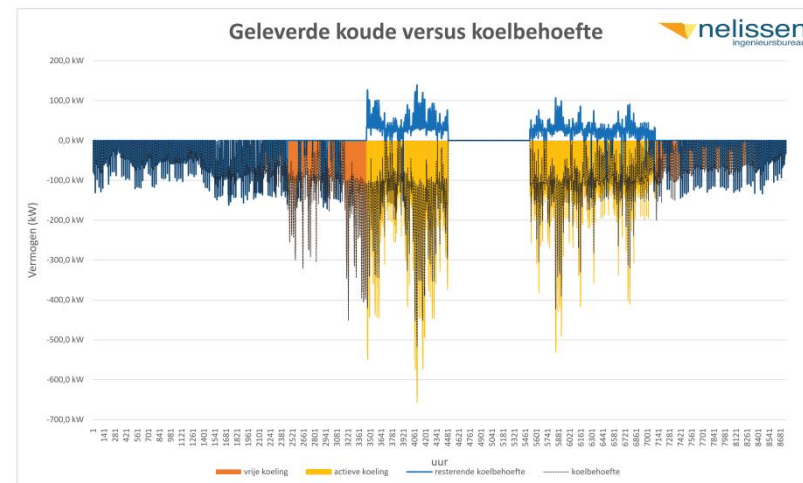
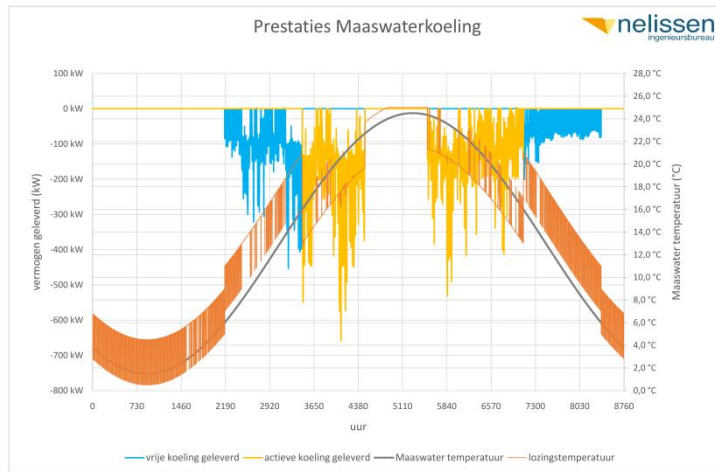

Maaswater systeem

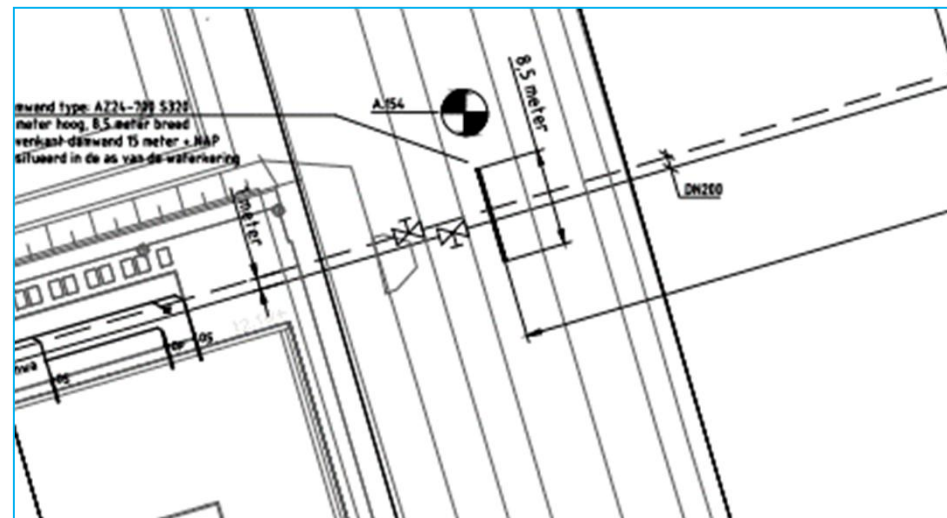
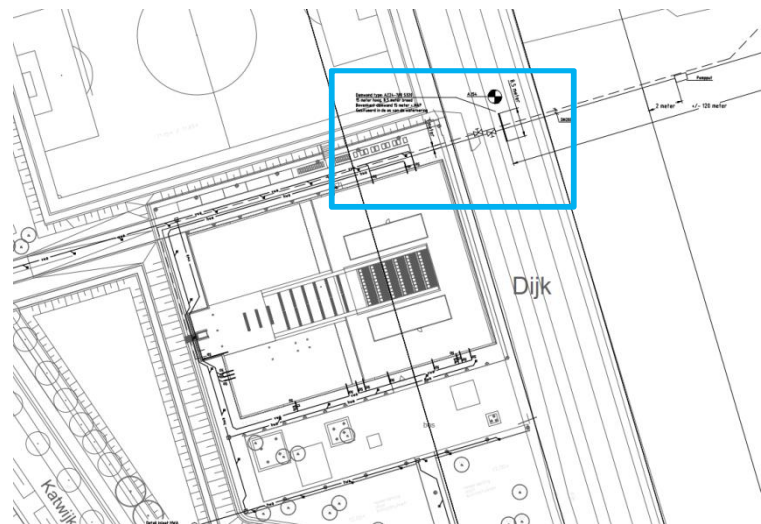
gebouw prestatie

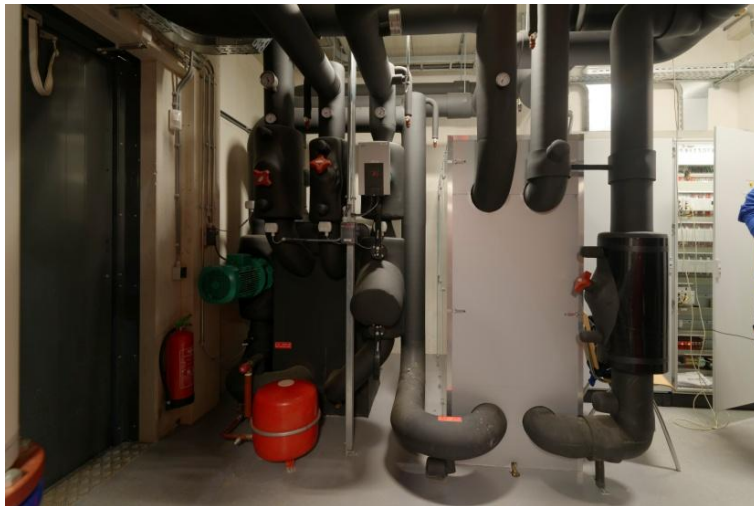
Maaswater prestatie

ter plaatse

in de technische ruimte

conclusies

Binnenmilieu in scholen:

- hoogste kwaliteitsniveau niet altijd haalbaar/nodig voor alle aspecten
- focus afhankelijk van project
- kosten!
- met integrale afweging naar evenwichtig, duurzaam ontwerp

